

Samuil Micu - predicatorul

Dr. MIRCEA POPA
Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia

Oratoria bisericească a fost și a rămas din cele mai vechi timpuri ale vieții creștine o școală educativă de înaltă clasă. Cei patru evangheliști, ca și ucenicii Mântuitorului, s-au folosit de cuvânt pentru atragerea maselor de ascultători la credința creștină și la religia propovăduitorului ei. Mai târziu, amvonul și altarul au devenit forme predilecte de dezbateră publică, de transmitere a unor precepte religioase și morale de maximă importanță pentru viața comunității creștine. S-a născut astfel o întreagă literatură ce însoțea sărbătorile de peste an, dar și duminicile și festivitățile ocazionale, parastasele și înmormântările, unde cuvântul preotului era așteptat ca un element ritualic esențial. A înflorit astfel o literatură religioasă de mare efect artistic, care, de la *Didabiile* lui Antim Ivireanul, a trecut de la un veac la altul, ducând cu ea o imensă tradiție creștină și teologică, dar și un pronunțat reflex al timpului, căci de fiecare dată auditoriul era altul și orizontul lui de așteptare se modifica în raport cu imperativele momentului.¹

Învățații Școlii Ardelene, în mare măsură teologi și călugări, au preluat tradiția religioasă locală din domeniu și au adoptat-o în funcție de marile idei ale iluminismului apusean și autohton, lăsându-se influențați de Bossuet, de Beccaria, de Van Espen sau de Paul Segneri, pe care i-au citit și a căror retorică o amestecă cu ideile lui Hugo Grotius, Erasmus, Pascal, Fleury, Baumeister, Wolff, Steinekeller ș.a., după ce o trecuseră anterior prin retorica lui Cicero, Ovidiu, Horațiu, Vergiliu, Juvenal, Propertiu și a altor maeștri ai antichității. Samuil Micu, de la a cărui moarte comemorăm 200 de

¹ A se vedea problematica în cauză la V. Goia, *Oratori și elocință românească*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1985 și *Elocință și parlamentarism*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 1997.

ani,² a fost cel dintâi dintre învățații Școlii Ardelene care au recurs la *propovedanie* ca la o formă de învățătură și educație.³ Cartea sa, *Propovedanie sau Învățăături la îngropăciunea oamenilor morți*, a apărut la Blaj, în Tipografia Seminarului, în 1784, și a constituit o provocare pentru colegii de generație sau pentru viitorii discipoli. Cel care l-a urmat de aproape a fost Petru Maior, care a tipărit în 1809, la Buda, pe când era cenzor și corector acolo, alte câteva volume de predici, serie deschisă cu volumul *Didahii, adică învățăături pentru creșterea fiilor la îngropăciunea pruncilor morți, culese de...*, urmate de *Propovedanii la îngropăciunea oamenilor morți*, 1809, și *Prediche sau învățăături la toate duminicile și sărbătorile anului, culese de...*, I-III, Buda, 1810-1811.⁴ Observăm că toate aceste volume au fost tipărite după moartea lui Samuil Micu, survenită în 1806, lăsând până atunci o superioritate totală predecesorului său în postul de corector și cenzor de la Buda, dar recunoscând implicit, prin reînvierea genului, importanța și valoarea acestui mod de adresare către public.

Cartea lui Samuil Micu nu numai că a apărut într-un context deosebit de favorabil, dar ea a și fost pregătită oarecum de câteva din evenimentele culturale ale vremii, între care cel mai de seamă a fost legat chiar de politica promovată de Curtea vieneză în domeniul ecleziastic. În timpul lui Iosif al II-lea, ea capătă o coerență tot mai subliniată, definită și prin numeroasele ordonanțe pe care monarhul le-a emis și care vizau stabilirea unor puncte comune între Reforma catolică și Aufklärung, o mai bună acomodare a lor

² Comunicarea a fost prezentată în cadrul colochiului internațional **Interferențe iluministe europene** dedicat lui Samuil Micu, desfășurat în 28-30 septembrie 2006, la Târgu-Mureș.

³ N. Mladin, I. Vlad și A. Moisin, *Samuil Micu Clain - teologul*, Sibiu, 1957, p. 70.

⁴ C. Schneider, *Der weltliche Klerus im Sistem des Josephinismus - zwischen staatlicher Funktion und seelsorgerischer Aufgabe. Dargestellt am Beispiele Wiens*, Wien, 1992, care susține că la Viena predicile bune erau publicate în ziarul *Wienerischen Kirchenzeitung*. Vezi pentru asta și L. Stanciu, *Biografia unei atitudini: Petru Maior (1760-1821)*, Cluj-Napoca, Editura Risoprint, 2003, p. 148-154.

cu politica generală a curții, de luminare și instruire. Astfel, în noile condiții, un rol important a fost atribuit preotului, văzut ca un confesor, prieten, învățător și, mai ales, părinte al poporului. În ultimă instanță, preotul era în concepția celor de sus, elementul principal de legătură între clasa de sus și cea de jos, omul pe ai cărui umeri cădea toată responsabilitatea vieții unei comunități obștești, modul ei de comportament și de acțiune civică, creșterea și educarea pruncilor, participarea la viața publică a comunității, sporirea gradului de eficiență și comunicare în raport cu obligațiile față de stat și împărat. Preotul trebuia, prin urmare, să-și îmbunătățească continuu conduita, menirea lui de predicator și duhovnic, să sporească rolul catehezei și al spovedaniei, să se preocupe de moralitatea credincioșilor și a faptelor comise de aceștia. Cu un cuvânt, ideea era că preoții sunt un instrument al educației obștești, cetățenești, patriotice, în tendința, subliniată mereu, potrivit căreia preoții sunt *cives*, idee pe care cunoscutul reformator al timpului, Sonnenfeld, o și teoretizase într-o broșură specială privind disciplina clerului și rolul lui în societate, despre felul în care el trebuia să apară în ochii poporului de rând și să-i orchestreze și modeleze întregul stil de viață.

Cartea sa, cât și dispozițiile iosefiniste, intrau mai adânc în organizarea și funcționarea serviciului duminical, acordând o importanță deosebită predicilor rostite în biserică cu acest prilej. Predica trebuia să aibă calitatea de a fi clară și sinceră, convingătoare, rostită „din inimă,” în așa fel încât poporeni să fie interesați și mișcați de subiect, care nu trebuia să rămână doar la latura teologică, ci să coboare de fiecare dată, prin exemple concrete, la chiar problemele de fiecare zi ale credincioșilor. Pentru a-și verifica eficiența, se recomanda ca ea să fie mai întâi așternută pe hârtie, pentru ca logica expunerii să capete coerență și cursivitate, iar afirmațiile preotului să poată fi controlate ulterior. Preotul era sfătuit să evite monotonia, retorismul inutil și patetismul strident, recomandându-i-se rigoarea, sobrietatea și pragmatismul. Limba expunerii trebuia să fie corectă, accesibilă, expresivă și clară, obținându-se în acest fel o armonioasă legătură dintre formă și conținut. Acest criteriu s-a menținut până târziu în biserica catolică, deoarece, primii care se ocupă în mod susținut de oratoria bisericească, oferind și modelele corespunzătoare, sunt catolicii, care vor lansa la Gherla și

o foaie specială, *Predicatorul român*, tradiție venind, iată, încă din epoca iluministă.

Samuil Micu a răspuns cel dintâi dintre români acestui important deziderat iluminist, poate pentru că el a fost la începuturi mai aproape de atmosfera religioasă din capitala imperiului, Viena, atât prin studiile de la liceul pazmanian, cât și prin funcția de pedagog și prefect de studii, îndeplinită aici ulterior. Intenția lui a fost de a-și completa predicile și de a oferi publicului o ediție amplificată. Cartea sa din 1784 conținea un număr de 15 predică, legate mai ales de problema morții și ritualul de trecere (subtitlul primei propovedanii fiind grăitor în acest sens: *Și lumea trece. De greutatea căii morții, și de merindea pre acea cale*). Volumul ar fi urmat să fie completat cu alte predică, pe care autorul le-a transcris în manuscrisele 435, 437, 540 și 179. Să vedem mai întâi ce conțin acestea.

Manuscrisul numărul 435 este intitulat *Conciones*, este legat în piele, iar pe cotor stă scris *Samuelis Klein, conciones*. Prima predică, aceea care ține și loc de prefață, se intitulează *Cuvânt către păstorii sufletești* și a fost publicată în anii noștri de către Vasile Corodi în *Manuscriptum*, XVI, 1985, nr. 3, p. 112-116. În continuarea predicăii amintite, urmează alte 15 predică pentru duminici, începând cu *Dumineca a zecea după Rusalii*. În partea I-a se mai află predica *Datoria propovăduitorului cuvântului*, care vrea să atragă atenția preotului asupra îndatoririlor care îi revin în slujirea slujbelor și a păstoriei sale, lucru reluat într-o altă formă și în partea a II-a, când se insistă pe aceeași problematică: *Ce fapte iaste datoriu să aibă păstorul sufletesc*. La duminica a zecea, este dată predica intitulată *Nu fura* (text publicat de același Vasile Corodi), după care urmează predicile după Rusalii, după botez, la Dumineca fiului curvariu, a lăsatului de carne, a lăsatului de brânză, a doua din post, a treia din post și la duminica florilor. Vasile Corodi, care a studiat în anii din urmă producția de oratorie bisericească a lui Samuil Micu, susține că manuscrisul *Propovedaniilor* ar fi fost îmbogățit de Samuil Micu cu un număr de șase titluri noi, pe care autorul le-a scris între

timp.⁵ Cert e că alte predici ale lui Samuil Micu se mai găsesc în manuscrisele 435, 437, 540, 179, pe care le-am amintit. În manuscrisul 179, de pildă, se mai găsește predica intitulată *Cuvânt la îngropăciunea domnului Dimitrie Vidran, birăului celui mare de la Bălgrad, de Samuel Klainzis în anul 1795, în luna lui iunie, zile 18*, cuvânt recuperat tot de Vasile Corodi în *Manuscriptum*.⁶ Acest Dimitrie Vidran sau Vidrai a fost nepotul lui Petru Pavel Aaron, adus de episcop la școlile Blajului, ajuns apoi la Alba Iulia, unde a fost ales primar al orașului timp de opt ani.⁷ Această importanță deregatorie este pentru Samuil Micu un prilej de laudă la adresa nației sale și a reprezentanților ei, care îi fac cinste, căci a accede într-o asemenea slujbă era foarte greu pentru un român. Elogiul de mecenat și de om cu suflet, aplesat spre doleanțele celor sărmani, sunt trăsături de caracter puternic subliniate în cuvântare: „*Care sărac din pâinea lui n-au mâncat? Care neputincios nu s-au ajutat? Care lipsit nu s-au folosit? Care flămând nu s-au săturat? Care sătos nu s-au adăpat? Cine de la el hrană și milă n-au căpătat? Cine cu facerea lui de bine nu s-au împărtășit? Ce bolnav și neputincios din bunătatea lui nu s-au îndulcit?*” etc.

Pe lângă cele trei noi predici recuperate de Vasile Corodi în *Manuscriptum*, alte predici își așteaptă descifratorul și editorul.⁸ Ele dovedesc că Samuil Micu își luase în serios meseria de predicator, pe care o exersase de-a lungul timpului, cu numeroase ocazii, la Sibiu, la Sadu, la Făgăraș, la Turda, Alba Iulia și, desigur, la Blaj. Rostite cu patosul și căldura interioară necesară, ele au ridicat prestigiul intelectual al scriitorului și s-au bucurat de un numeros auditoriu. Poate că de aceea, volumul editat în 1784

⁵ V. Corodi, S. Micu, *Valoarea cuvântului*, în *Manuscriptum*, XX, 1989, nr. 3, p. 45-49, 50-57; *Samuil Micu, un autentic dascăl al neamului. Conciones*. Prezentare de V. Corodi, în *Manuscriptum*, XIX, 1988, nr. 3, p. 24-32.

⁶ V. Corodi, S. Micu, *Un prețios document de epocă*, în *Manuscriptum*, XVI, 1985, nr. 3, p. 112-115.

⁷ Vidran sau Vidrai nu figurează la N. Comșa, *Dascălii Blajului*, Blaj, 1940.

⁸ Pentru anumite texte comparative s-a folosit F. Fugariu, *Școala Ardeleană*, ediție critică, note, bibliografie și glosar de F. Fugariu, introducere de D. Ghișe și P. Teodor, București, Minerva, 1983.

și-a găsit și mai târziu admiratori, proveniți chiar din sânul clerului ortodox, care au hotărât reeditarea predicilor la Sibiu, în tipografia lui Bart Closius, cu cheltuiala lui Kir Bucur Bucureanci și cu „*binecuvântarea episcopului neuniților din Ardeal, Vasile Moga.*” Ediția a fost, se pare, revăzută și îmbunătățită de către cineva, deoarece față de prima ediție, cea de la Blaj, din care sunt păstrate predicile I-IX și cuvântul înainte, aici se dau și alte texte, cum ar fi *Cuvânt la îngropăciunea unui preot, a unui protopop și a unui ieromonah*, apoi *Despre propovăduirea adevărului, Despre treptele pre care se cade a să sui oricine voiaște a păși la preoție, Despre învățătura și pilda cea bună care trebuie să o dea preotul oilor lui Hristos, La îngropăciunea pruncilor*. Fiecare predică are un scurt preambul și câte două părți, la fel ca predicile din volumul de la Blaj, dovadă că au fost concepute în aceeași schemă.

O a treia ediție a *Predicilor* a fost tipărită la Arad în 1907, cu specificația: „*Editate acum pentru întâia oară cu litere latine, după ediția de la Sibiu, anul 1842, de Ioan Nicorescu, paroh ort. Român în Curtici, fost profesor de rituale la Seminarul din Arad.*” Acest lucru arată că modelul predicilor lui Samuil Micu era încă viu și că ele erau folosite încă în seminariile greco-catolice și ortodoxe pentru deprinderea artei oratoricești și a învăța stilul vorbirii ritualice. Aceasta, în ciuda avertismentului pe care îl lansează în *Cuvântul către cetitoriu*, în care își cere iertare că n-a scris „*cu măiestrie ritoricească, nici cu grai de vorbă înaltă și adâncă, ci mai mult de jos și mai prost,*” în sensul de neînvățat, simplu. A crezut că astfel o să înțeleagă mai ușor și oamenii de rând, „*cei proști*” și „*să se folosească,*” căci e convins că ele vor fi citite și ascultate de mai mulți proști, decât de învățați.⁹

Tema principală a predicilor lui este moartea, așa cum o spune și în prefață, „*tot lucrul lumesc cu moartea se hotărește*” și e bine ca fiecare

⁹ Toate citatele din studiu au fost date după ediția lui I. Nicorescu din 1907. S-au folosit apoi și manuscrisele lui Samuil Micu de la Biblioteca Academiei Române, Filiala din Cluj-Napoca, cu numerele 540, 435 și 1792, intitulat *Predice*, precum și articolele lui N. Comșa, *Însemnări autobiografice în manuscrisele lui Samuil Micu*, în *Tribuna*, III, 1943, nr. 745, p. 2 și *Predici inedite ale lui Samuil Micu*, în *Tribuna* (Brașov), III, 1943, nr. 722 (9 sept.), p. 2.

muritor să trăiască cu gândul la moarte, căci numai astfel poate fi bun și iertător și poate trăi frumos, căci numai dacă „*vom viețui cum se cuvine*,” avem „*nădejde că bine vom muri*,” „*ca să dobândim sfârșit creștinesc vieții noastre*.” Majoritatea predicilor sale vor și trata această problemă, în subiecte cum ar fi: *De greutatea căii morții și merindea pe acea cale; De neștirea morții; De gătirea la moarte; De deșertăciune; De întristare pentru cei morți; De nevoile vieții acesteia și de bunătățile morții cei creștinești; De întristarea și neîntristarea pentru pruncii morți*. Urmează apoi *Ertăciuni la oameni morți* și, în final, *Cuvânt de moarte a Sfântului Părintelui nostru Vasilie cel Mare* și *Cuvânt pentru ieșirea sufletului al celui întru sfinți Părintelui nostru Chiril al Alexandriei*, „*din care mult te vei ajuta când vei vrea să faci învățătură la morți*.”

Din ceea ce s-a putut vedea, avem de a face cu un adevărat tratat în miniatură despre moarte și despre modul în care ea trebuie așteptată și înțeleasă de către om. Tratatul despre moarte este de fapt un tratat despre viață, despre menirea și modul de comportament al omului de-a lungul existenței sale, a omului moral și credincios. Ideea este că nu trebuie să devenim sclavii faptului că omul este muritor, ci mai degrabă a ideii că omul este nemuritor și că faptele sale bune se vor răsfrânge asupra vieții viitoare. Discursul oratoric este lansat printr-un mic preambul, susținut de un scurt moto din *Evanghelie* sau din Sfinții Părinți și apoi tratat în două părți, cum ar fi *afirmatio* și *refutatio*, sau pe față și pe dos, după modelul hermeneuticii biblice. În cadrul textului sunt oferite numeroase pilde din Sfinții Părinți și chiar din filozofi cunoscuți (Seneca, Origen), din istorici ai antichității (Strabo, Diodor, Kedrin). Cel mai des sunt citați Ioan Scărarul (de la Scară), Ioan Gură de Aur, Vasile cel Mare, Grigore Teologul, Antonie cel Mare, Ioan Damaschin, Leonid din Alexandria, Dorotei, Ilarion, se dă un fragment din romanul popular Varlaam și Ioasaf și, după vreun hronograf, se citează pilda de demnitate a lui Constantin Brâncoveanu, care a preferat moartea de martir, decât să-și lepede credința.

Fiecare propovedanie are o temă anunțată și una subiacentă, care tinde spre o învățătură. Cea dintâi *Propovedanie* din volum se referă la merindea pe care omul lumii acesteia o ia cu el dincolo. Exemplul pleacă de la viața negustorilor care trebuie să prevadă și să se asigure de tot ceea ce ține de

exercitarea meseriei. În chip asemănător trebuie să procedeze și omul, de unde convenita comparație: *„Întru acest chip, iubiților creștini, a pus Dumnezeu pe om în lumea aceasta, ca într-un oraș de negoțătorie, să-și negustorească mântuirea sufletului, să-și adune fapte bune prin păzirea legilor dumnezeiești; ca apoi când va porni din acest oraș, din lumea aceasta, să meargă la cealaltă lume, să aibă gata și bine așezat negoțul faptelor bune; încă fiindcă acea cale este foarte lungă și grea, pentru vămile ce sunt până la ceriu și merinde să-și ia de ajuns și scrisoare de la ispravnicii cei rânduiți spre aceasta, adică: pocăință și dezlegare de la preoți. Că lungă și grea este calea omului când trece din lumea aceasta...”*

Aceste „merinde pentru suflet” trebuie să fie întotdeauna pregătite, la îndemâna omului muritor, care trebuie să se confrunte în ceasul morții nu numai cu durerile firești ale trupului, ci și cu cele sufletești ale despărțirii de cei dragi. Dar aceștia, prin îmbărbătarea lor, pot să ajute celui aflat în dificultate.

A doua propovedanie aduce în discuție starea de muritor a omului, faptul că toți vom muri, potrivit zicerii *„Pământ suntem și în pământ vom merge.”* De aceea nu trebuie să *„viețuim păcătoși și să murim osândiți.”* Și aici aduce în discuție condiția de muritor a lui Adam, pus de Dumnezeu în grădina desfătărilor, dar care, tentat de pomul cunoașterii, a dobândit *„osânda morții”* și în jurul nostru totul se trece, precum viața omului. Samuil Micu găsește o formă metaforică și mai frumoasă spre a surprinde acest proces ireversibil: *„omul deșertăciunii s-a asemănat, zilele lui, ca umbra trec. Ca iarba zilele lui, ca floarea câmpului, așa va înflori, și nu va fi, că duhul a trecut prin trânsul.”* Moartea nu face nici un fel de alegere, ci parcă, tocmai acei care fug mai mult de teama ei, aceia cad răpuși în situații banale și de neconceput. Sunt luate ca exemplu cazurile împăratului Abimeleh, războinic de frunte, cu comportament sângeros, care își găsește moartea la poalele unui turn, din cauza unei pietre de râșnițe slobozite de sus de o femeie. La fel s-a întâmplat cu împăratul Epirului, care, trecând mândru prin oraș, după victoria asupra romanilor, s-a îmbulzit la geam o femeie să-l vadă și i-a căzut în cap fereastra respectivă, omorându-l pe loc. Cu astfel de exemple, Micu vrea să arate că ceasul morții ne poate surprinde oriunde și în orice clipă și totul este să fim pregătiți și împăcați cu noi înșine.

Această temă a „ceasului morții” o dezvoltă mai amănunțit în *Propovedania* a III-a, luând ca punct de plecare spusele lui Seneca, privitoare la faptul că omul trebuie să învețe a muri. Rezultă că Micu concepe o adevărată „știință a morții” (vezi cartea mai recentă a Irinei Petraș pe această temă), căci omul nu este bine să-și treacă viața cu nimicuri, ci cu lucruri care îi fac cinste, în așa fel încât să fie regretat de cei din jur, iar „ochii sufletului” să poată vorbi și de dincolo. Surparea trupului nu trebuie neglijată, căci omului îi aduce „focul boalei, păingenirea ochilor, negrirea feței, vinețea buzelor, legarea limbii, înțepenirea mâinilor și amețea capului, răcirea picioarelor, durerea dinților, usturimea pielii, slăbiciunea tuturor mădularilor și a simțurilor; de toate laturile durere, de toate părțile chin.” Trecerea omului spre lumea de dincolo este deci un proces dureros și groaznic, de care el trebuie să fie conștient să-l trăiască. „Moartea este cea mai mare și mai de pe urmă luptă a omului, când omul cu conștiința sa, cu trupul său și cu diavolul său luptă; că de va birui, fericire veșnică, au de se va birui, muncă veșnică să ia; cu un cuvânt, moartea este cumpăna fericirii sau a osândirii de veci; groaznică cu adevărat și înfricoșată este moartea, că după ea nu mai este, ci urmează vecia.”

„Știința morții” va fi deci pentru om, știința alegerii. Va fi cinstit și va face fapte bune, îl va aștepta fericirea veșnică; va fi un păcătos, îl așteaptă vecia iadului.

Am văzut mai sus cât de plastic surprinde Samuil Micu moartea trupului și bolile care-l lovesc, imagine cutremurătoare în sine, la fel ca mai târziu în blestemul argehezian. Adunarea de arginți și trăirea în desfătări este o altă „boală” pe care teologul o condamnă, deoarece nu ține cont de cele mai multe ori de nevoile semenilor, așa cum sună pilda cu Eutropie și Arcadie, pe care autorul ne-o relatează spre luare de seamă. Aceste oaze epice inserate de Samuil Micu în textul predicilor, vin să aducă acel element de surpriză ideatică menit a sprijini, prin concretețea și dinamismul imaginilor, starea morală trăită de ascultători. Spre a vedea darul de povestitor al lui Samuil Micu să lăsăm să curgă pilda lui: „Să scrie la istoria bisericească de un boier mare, anume Eutropie; acesta foarte multe avuții strânsese și peste măsură se mărise; deci, ca pe mulți să poată jefui, a dat sfat împăratului Arcadie, ca din biserică să prinză pe cei vinovați, cari scapă la sfânta biserică. A

ascultat împăratul sfatul lui și a dat poruncă: ca și de la altariu să prinză pe cei vinovați, cari scapă acolo. S-a întâmplat după aceea, de tocmai pe Eutropie acesta l-a pârât la împăratul, ca și cum el ar fi viclean asupra împăratului și necredincios, că pe toți, cari îi jefuia el de avuții, i-au pornit asupra sa. Împăratul crede pâra și poruncește să-l prinză și să piară; să sparie Eutropie și degrabă aleargă la biserică și cade la sfântul altariu; într-aceea vin și trimișii împăratului, intră în biserică și află pe Eutropie înfricați și tremurând; îl apucă, îl trag să-l ducă în temniță” etc. Intervine însă Sfântul Ioan „cu rostul de aur,” spune Micu, și îl probozește, invocând deșertăciunea deșertăciunii bogățiilor lumesti. Tot aici, Micu mai aduce ca exemplu moartea domnitorului Constantin Brâncoveanu și a fiilor lui, sau pedeapsa dată de Isaac Anghel rivalului său Andronic, pe care l-a pedepsit într-un mod barbar de crud, tăindu-i o mână, scoțându-i un ochi, umplându-i nările cu scârână și balebă, făcându-l de ocară în fața norodului etc., fără să se plângă și fără să crâcnească. Și tot aici, autorul ne oferă pilda cunoscută din romanul popular, **Varlaam și Iosafat**, privind apidele, mierea și unicornul, cu șoriceii care rod la rădăcina copacului, semn că autorul cunoștea bine această scriere. Toate acestea sunt invocate pentru a ne da o pildă elocventă a motivului „Ubi sunt?” într-o clasică formulare a motivului: „*Ce ne trebuie atâtea dovediri: unde sunt moșii și strămoșii noștri, unde sunt împărații și domnii cei puternici, unde este vestitul acela împărat Alexandru Machidon? Toți au murit, toți s-au sfârșit, toți au încetat; deșertăciune este dară viața aceasta, care puțin mărește și desfătează pe om, apoi îl smerește și-l necăjește.*”

Laitmotivul aceste predici este „deșertăciunea deșertăciunilor,” îmbinat cu „*fortuna labilis*,” cu soarta schimbătoare, azi e bine, mâine rău, așa cum se întâmplă și cu împăratul Maurichie prins de tiranul Foca, sau Iraclie, tânăr căruia i s-au arătat două muieri, una frumoasă și împodobită, iar cealaltă sbârcită și rău îmbrăcată, una reprezentând ușurătatea vieții, cealaltă responsabilitatea ei, cea dintâi fiind trecătoare, pe când doar fapta bună este singura statornică.

Propovedania a V-a are în vedere atitudinea celor rămași în viață față de cei morți, și sfatul autorului este ca aceștia să nu fie plânși în mod exagerat. El recomandă o atitudine stenică, optimistă în fața vieții, și nu una

deznădăjduitoare, căci „nu se cade dară a se întrista pentru cei morți, ca și cei ce nu au nădejde.”

Această problemă a atitudinii față de viață este reluată și în predica următoare. Viața este văzută aici ca o „vale a plângerii,” dar prin care omul este călător. Moartea este deci folositoare omului „că face sfârșit nevoilor și necazurilor vieții.” Raiul și iadul sunt puse aici față în față, contemplarea unuia fiind bucurie și prezența celuilalt, întristare. E de reținut imaginea cerului ca promisiune eternă: „De se uită în sus, vede pe Dumnezeu de la care curge lui nespusă desfătare și cu blândețe dulce îl cheamă să vină la sine (...) Vede pe Născătoarea de Dumnezeu, vede pe îngeri, vede pe toți sfinții, pe care în viața sa i-a cinstit, i-a chemat - aceștia toți îl cheamă pe el la însoțirea sa, toți îi iasă înaintea să-l îmbrățișeze. De se uită în jos, vede iadul închis.”

Antiteza e menită să convingă, să ofere cititorului o reprezentare aproape picturală a celor două lumi care îl așteaptă pe călător. Dar despărțirea de lumea aceasta nu se poate face oricum, ci printr-un ritual al luării de rămas bun de la cei dragi. *Propovedania* a VII-a este concepută sub formă de „iertăciuni” de la cei dragi, de la tata, mama, soția sau bărbatul, de la copii în cazul mamei și al tatălui, de la frați și surori, de la rubedenii și cunoscuți. Pentru fiecare caz, Micu concepe un mic text rostit de către preot ca din partea celui plecat în călătoria cea mare. Bunul rămas către mamă are sonoruri din poezia eminesciană a înnoptării în sânul naturii, cu frumoasele cuvinte de venerație: „O, prea dulcea mea maică și prea iubită mamă!” după cum și cuvântul mamei e pătruns de o adâncă vibrație a sufletului: „O amar! O vai! Eu muma să nu-mi mai văd pe dulcii mei fiu, și voi, fiilor, să nu mai puteți vorbi cu iubita voastră maică. O durere! O plângere!” Închipuind un emoționant moment de rămas bun, autorul realizează prin micile sale texte un adevărat și omenos bocet de tip popular în care dragostea de mamă și de părinți își găsește o binemeritată prețuire.

Ideea omului călător pe această lume este reiterată în *Propovedania* VIII, text „cules din scrisorile sfântului Vasilie de Simeon Logofătul,” cum se precizează în subtitlu, semn că autorul dovedește lecturi întinse și din varii domenii. Dacă ar fi să găsim un motiv pentru această predică, acesta ar fi schimbarea, dialectica metamorfozelor lumii înconjurătoare, lucru privit

oarecum dintr-un unghi științific și nu neapărat teologal. Complexitatea lumii în care viețuim presupune o anume filozofie izvorâtă din observație, de care trebuie să ținem seama. Iată îndemnul lui: *„Uită-te împrejur în toată lumea în care locuiești și gândește cum că toate cele ce se văd sunt muritoare; toate sunt supuse stricăciunii / degradării, am adăuga noi /. Caută la ceriu că și acela oarecândva se va strica; caută la soare, că nici acesta nu va rămânea pururea: toate stelele, fierele cele de pre pământ și cele din apă, podoaba pământului și însuși pământul, toate sunt supuse stricăciunii, toate după puțin nu vor mai fi.”*

Aici sunt readuse în actualitate temele sale favorite: *„fortuna labilis”* și *„ubi sunt,”* pledând pentru mângâierea celor săraci și mustrarea celor avuți și unii și alții trăind într-o veșnică nemulțumire și aspirație spre altceva, pe când în fața morții, toți sunt egali și nimic nu-i deosebește pe unii de alții. Argumentele sale sunt aici demne de reținut, iar expresia lor stilistică de o cuceritoare elocvență. *„Drept aceea nimic din cele ce în viață sunt frumoase și pentru care mai toți nebunesc, este cu adevărat al nostru sau din sine poate să fie, ci toate sunt străine și celor ce le au și celor ce nu le au. Că nici celor ce foarte mult aur au adunat întru această viață nu rămâne totdeauna să fie a lor, ci doară până încă trăiesc ei și-l adună, scapă și trece la cei mai puternici; sau când mor, îl lasă și nu va să meargă cu acela ce l-a strâns. Ci acestea, când cel cu sila desparte sufletul de ticălosul trup, îl trage la lupta morții, de carea nu se poate feri, adeseori se uită cătră bani, și-și plâng sudorile, care din tinerețe le-au făcut pentru agonisirea acelor bani; iar avuțiile trec în mâinile altora și lor numai osteneala și păcatul iubirii de argint le rămâne. Nici de are neștine țarini multe și curți mari și multe turme și dobitoace și mare putere omenească, cu acestea nu trăiește în veci, ci în puțină vreme numai s-a zis că este domnul lor și după aceea iar le lasă de trec la altul, iar pre dânsul puținel pământ îl acopere. Ba încă de multe ori mai nainte de moarte și de ce să duc dintru această viață, va vedea avuțiile sale că trec la alții și încă doară la vrăjmași. Au nu știm cât de multe locuri, cât de multe curți, cât de multe neamuri și cetăți dezbrăcându-se de numele stăpânilor celor dintâi, carii încă trăiau, au luat numele altor stăpâni și cei ce erau slugi s-au făcut domni și domnii au fost*

supuși slugilor săi; așa de grabă se mută lucrurile. Ori de câte ori vei vedea iarba și floarea, să-ți vie aminte firea omenească, aducându-ți aminte de aceste cuvinte ale înțeleptului Isaia: «tot trupul este ca iarba și toată mărirea omului ca floarea iernii», că scurtarea vieții și veselia norocirii omenești și desfătarea, carea nu îndelung petrece, cu această asemănare o închipuiaste proorocul.»

De aici vine probozenia, pe care o adresează semenilor săi: „Te trufești doară pentru bogății? Te mărești pentru neamul mai marilor tăi? Te lauzi pentru moșia sau frumusețea trupului și cinstea care ți-o dau alții? Așa dară, au nu știi, cum că ești muritor, cum că ești pământ și în pământ te vei întoarce? Caută la cei ce mai nainte de tine în străluciri ca acestea au lăcut. Unde sunt cei ce aveau boierii mari? Unde sunt ritorii cei nebiruiți? Mai marii și propovăduitorii oștilor? Au nu sunt toate pulbere și poveste, au nu pomenirea lor se ține în puține oase? Uită-te la mormânturi, oare poți să osebești pe slugă de stăpân, și pe sărac de cel bogat? Cunoaște de poți cumva, carele a fost rob și carele a fost împărat; carele a fost tare și carele a fost slab, carele a fost frumos și carele a fost urât? Drept aceea, de-ți vei aduce aminte de fire, niciodată nu te vei mări.»

Aluzia la bogății care nu-și pot lua cu ei bogățiile în lumea de dincolo și la cei cu „deregătorii politicești” denotă faptul că Samuil Micu se situează pe poziția demofilă dintotdeauna a preotului atașat de popor, care nu privește cu ochi buni desfătările celor de sus, care duc greul statelor și sunt „urmarea căsii celei luminate, propteaua neamului, nădejdea patriei.” Pe acest om simplu îl elogiază și în cele ce urmează și-l compară cu un „ostaș,” îndemnându-l să lupte pentru binele tuturor: „Pentru aceea te îndemn pre tine ca pe un ostaș nevoitor, ca să lupți cu mărirea răutății și să nu cazi sub sarcina durerii.” Transferând o parte din problemele vieții de fiecare zi într-un plan simbolic, imaginar, al posibilităților, autorul are șansa de a plasa printre rânduri, dacă nu în mod deschis, unele din ideile sale iluministe de sorginte umanistă, vizând în principal ameliorarea soartei creștinului pământean. Iadul este uneori chiar lumea de față, prin răutățile și nedreptățile ei. „Grăirile de rău, orice a făcut cu gura și cu limba; minciunile și jurămintele cele strâmbe și vorbele cele deșerte și grozave și cuvintele cele

urâte și mâncările cele fără de măsură și beuturile de vin, cele necurate și răsurile cele multe și urâte și sărutările cele scârnave și împutite și cântările cele necurate.” Păcătuind de la o zi la alta, pământul devine el însuși un loc al pierzaniei și întunericului. „*În pământ cu ceață și întunecat, în pământul întunerecilor celor vecinice.*” Toate acestea capătă o dezvoltare pe măsură în **Propovedania a IX-a**, numită și **Cuvânt pentru ieșirea sufletului**, luată după Chiril, arhiepiscopul Alexandriei. E o predică lucrată pe tema amarului vieții, dar și a amarului cu care este amenințat omul ce nu trăiește potrivit moralei creștine. Exclamația „*Amar mie, amar mie!*” revine ca un leitmotiv de-a lungul întregii predici, vaietul omului supus trecerii prin vămile (încercările) lumii de aici și lumii de dincolo, se înlănțuie într-un adevărat discurs bazat pe repetiții și opoziții privind plângerea omului păcătos, la exclamația de mai sus, adăugându-se altele, precum „*Vai mie!*”, „*Oh mie, oh mie!*”, într-o alternanță meșteșugit enumerativă de canoane și plângeri. Stilistica reluărilor și sublinierilor este țesută și plasată sistematic într-un adevărat sistem de enumerări, repetiții, opoziții de tip retoric, de tipul: „*Amar păcătoșilor...*”, „*Vai de păcătoși!*” sau printr-un sistem de interogații în cadrul căruia fiecare propoziție sau frază începe cu același cuvânt. Sunt cel puțin nouă fraze interogative ce încep cu întrebarea „*Când?*”, altele la fel de numeroase care se referă la „*Drepti,*” apoi altele care alternează cuvântul de început între „*Cei*” și „*Carii,*” cu efect stilistic prevăzut.

Retorica interogativă și persuasivă folosită în această propovedanie este întregită în **Propovedania a X-a** de un sistem de enumerări și delimitări punctuale, în care sunt citați rând pe rând Strabo, Diodor și Melchisedec, spre a sublinia importanța preotului și a cinului preoțesc în raport cu puterea laică, puterea religioasă fiind de fiecare dată mai puternică decât cea a conducătorului politic, putând chiar să-l destituie pe acesta și să-l înlocuiască, deoarece preotul este singurul care are legătură cu lumea de sus, având puterea de a ierta păcatele. El este cel care împrăștie lumina (motivul luminii este esențial în **Propovedania XI**) și prin urmare învățătura: „*Iar lumina însemnează învățătura sau propovăduirea: că precum lumina toate le descoperă înaintea ochilor noștri, oricâte sunt de lipsă sau de folos, ca să le vedem, așa și învățătura toate ni le pune înainte, toate le arată și le*

rășchirează, oricâte sunt de lipsă spre spășania noastră. Noi, încât e despre partea sufletului, toți suntem născuți orbi și în trebile diuhului nimic nu pricepem, nu știm de ce să ne ferim, nice ce să urmăm, ca să ne spășim, ba nici aceea, cum că suntem orbi și suntem în primejdie nu știm, dară învățătura ne deschide ochii ca să vedem de ce să ne ținem, ca să nu ne împiedecăm, ca să nu rătăcim, ca în calea mântuirii să umblăm. Cu dreptul dară se numește sarea pământului și lumina lumii oricarele cele ce învață, le și face; și de vreme ce aici pe pământ între cele mai mari, mai cinstite și mai slăvite bunătăți se numără sarea și lumina cu dreptul dară, după darul lui Dumnezeu este și acela carele învață cele dumenezești...”

Iată dar că, într-o ierarhie a importanței oamenilor într-o societate, Micu socoate, după model iluminist, că omul procopsit cu învățătura este elementul esențial al dezvoltării societății, că el este „sarea pământului” și „lumina lumii,” deoarece numai prin învățături lumea poate propăși. E un concept tipic iluminist, care îl are ca model pe „Dascălul cel mare Hristos,” într-o lume în care toți trebuie să se supună învățaturii, care poate veni din multe părți, cu condiția să fie bună, să aibă la bază o experiență transpusă în practică. „Că ce însemnează aceasta, fără ca nimic nu propovăduiește, nimic nu zice, nimic nu învață, carea el dintâi să nu o facă? Cine despre sine ar îndrăzni a zice aceasta? Mii de învățători sunt pe lume, câți părinți, câte maice, câți stăpâni și stăpâne, toți sunt învățători și învățatori după datorie; dară oare poate zice oarecare la dintre aceștia că toate le face câte învață?”

La baza învățaturii folositoare el așează adevărul, de aceea acest motiv, această temă este tratată în mod special în **Propovedania a XII-a**, având ca moto un citat din **Psalmi**: „În neam și neam voi povesti adevărul.” Pentru Micu, munca de propovăduire a adevărului este o chestiune esențială, deoarece a constatat că cel mai adeseori, încercarea de impunere a adevărului este iluzorie, majoritatea oamenilor preferând tocmai contrariul: „Măcar că de obște s-a obicinuit a se zice cum că oamenii din fire iubesc adevărul și urăsc minciuna, totuși dimpotrivă pare că lumea nu este din alta alcătuită fără din cugete oarbe, cu care oamenii nu cearcă alta, fără pe sine însuși a se înșela și în adins întru înșelăciune a viețui.” E vorba de o lume a tuturor

răutăților, în care femeile „*iubesc podoabele și mândriile cele deșerte,*” bărbații „*nu se pot odihni până nu vor izbânda asupra acelora... care le-a micșorat pohfala lor...*” Menirea preotului este prin urmare a ține dreaptă cumpăna dreptății și să nu treacă de partea celor puternici și nedrepti, avertizându-i că „*ci acești preoți să-și aducă aminte că temându-se ei de roauă, va cădea peste dânșii zăpadă, adică aceia carii îndrăznesc a apăra adevărul pentru frica oamenilor celor puternici, vor întoarce asupra sa un rău fără hotărâre, mai mare, adică mânia lui Dumnezeu.*”

Samuil Micu are aici în vedere cauza celor „mici,” care sunt adeseori privați de adevăr, numai datorită condiției lor de oameni simpli. De aceea, atrage atenția asupra faptului că și aceștia sunt purtători de adevăr și cuvântul lor să nu fie ignorat: „*unii dintre preoți să sfîesc a apăra adevărul, este că nu știu ce smerenie deșartă și fără treabă este când zic, în zadar voi grăi adevărul că fiind noi oameni mici și de jos, nu ni se va prinde cuvântul.*” Autorul este tocmai dimpotrivă și încearcă să acrediteze ideea nevoii de a lupta împotriva căroră „*le este urât adevărul,*” preotul trebuind să fie cu adevărat un „părinte” al oamenilor, „*nu tiran, păstor, nu lup; doftor, nu ucigător.*” În aceste cuvinte stă prețuirea pe care o acordă el tagmei preotești, cea care să-și asume calitățile de „părinte,” de „păstor” și de „doftor,” adică de luminători ai norodului, de îndrumători ai satelor și de lecuitori și alinători ai suferințelor acestora. Preotul se va identifica, prin urmare, cu soarta turmei și cu cea a plugarului semănător de holdă îmbelșugată, „*carele semănând cu mult mai mult așteaptă să secere, decum au aruncat în pământ.*” Un asemenea exemplu, de preot dăruit misiunii sale, ne oferă Micu în **Propovedania a XI-a**, atunci când ne descrie cazul unui protopop care și-a transformat misiunea în apostolat, după cum scrie: „*... fiind acest prea cinstit bărbat rânduind protopop la acest ținut protopopesc și aflând oamenii de obște întru toate satele tocma întunecați întru știința lucrurilor celor sufletești, și din firea acestora cea înțelenită părându-i-se că precum din mărul cel putrezit nu este cu puțință a se face măr întreg, iar din sâmburii lui se poate, așa pe bătrâni nu este cu puțință a-i scoate din negura științei și a-i pricopsi, ce a făcut? Rânduind prin toate satele să se adune pruncii și pruncele la dascălul, cântărețul bisericii, acela să-i învețe cele ce sunt de lipsă*”

a le ști fieștecările creștin. După multe și cumplite împotriviri, mai pe urmă a dobândit de și-au dat oamenii pruncii la acea învățătură. După aceea, mergând el prin toate satele, făcea să adune pruncii și pruncele că să zică fieștecările înaintea lui toate câte a învățat de la dascălul, cântărețul bisericii. De aceea nu numai a poruncit părinților ca să facă pe pruncii săi seara și dimineața să zică în casă întru auzul tuturor cele ce a învățat, ci și el umblând la drum, când vedea adunându-se pruncii împrejurul lui de isnov îi ispitesc despre cele ce a învățat și mai multe să învețe și în toate zilele, seara și dimineața, în auzul tuturor să le procetească în casă. Lucru frumos, ce era! Și pe ulițe și în câmp, și prin păduri dacă se aduna pruncii nu era alte povești a auzi între dânșii, fără care a învățat în școală din lucrurile cele sufletești și unii pe alții la învățătură se deștepta. Ce s-a întâmplat? Bătrânii auzind și astăzi și mâne pe pruncii săi procetind acele lucruri sfinte, și ei carii nu era nădejde vreodată să se poată pricopsi întru acestea, încă le-a învățat de la pruncii săi; și așa tot ținutul acesta îl avem acum luminat.”

Cine a citit *Răspunsul la cârtirea carea s-au dat asupra persoanei lui Petru Maior*, apărut la Buda în 1814, va recunoaște desigur în citatul acesta tocmai o mărturisire ce a făcut despre sine Petru Maior, în vreme ce a îndeplinit funcția de protopop al Reghinului. Se pune deci întrebarea: Samuil Micu a luat textul de la Petru Maior sau Petru Maior de la Samuil Micu? Noi credem că această caracterizare a unui protopop-luminător și a acțiunilor sale aparține lui Maior și Micu a putut-o cunoaște fie dintr-o scrisoare particulară pe care acesta i-a scris-o în anii dinaintea apariției cărții sale, respectiv 1783-1784, fie dintr-un raport al acestuia către episcopia din Blaj. Prietenul său Samuil Micu a găsit cu cale să împrumute acest pasaj despre preotul misionar ca exemplu pentru cartea sa, după cum mai târziu, în 1814, Petru Maior și-a luat textul și l-a inclus în amintita scriere polemică. Oricum, aceasta dovedește, o dată mai mult, țesătura de relații amicale și modul de a colabora între acești mari corifei ai Școlii Ardelene, pe care Micu și Maior au reprezentat-o în cel mai înalt grad.

Toate cele trei predici finale au drept scop întărirea rolului sub care este perceput preotul în comunitate. Pornind de la moto-ul luat din Ioan,

potrivit căruia „*Eu sunt păstorul cel bun, păstorul bun sufletului său își pune pentru oi,*” autorul dezvoltă aceste aserțiuni într-un adevărat corpus de susținere a tagmei preoțești în munca ei de luminare a poporului, aceea „*de a învăța poporul și a-l povățui pe calea spăseniei.*” Preotul este asemănat aici vântului primenitor care are rolul de a pregăti roada viitoare: „*Mai înainte de a cădea mană pe pământ se ridică un vânt minunat carele uscă același pământ, și-l întocmea a primi cu vrednicie acea pâne îngerească. Asemenea vânt este de lipsă spre a tocni sufletul tău, pentru ca cu vrednicie să primească și să poarte în mânilor sale acea pâne îngerească carea cu atâtamăi este mai bună ca ceia a fost numai umbra ceștia; vânt carele să uște toată umezeala patimilor și aplicărilor celor pământești...*”

Nu întâmplător, Samuil Micu acordă câteva predici sublinierii importanței preotului în lumea creștinească și a cunoașterii învățăturilor Domnului. În concepția lui, așa cum am văzut și mai sus, învățătura, luminarea norodului este o condiție sine qua non pentru progresul social și realizarea bunăstării de obște, scop esențial pentru toți iluminiștii. Apoi, cel de al doilea scop era combaterea superstițiilor și preluărilor nefondate, reîntoarcerea la singurul izvor adevărat de credință, textele sacre și învățătura **Bibliei** și a sfinților părinți. În al treilea rând, era îndemnul spre deslușirea adevărului, spre ținerea moralei și ferirea de excese, de orice păcat. Și, nu în ultimul rând, era ideea apărării oamenilor simpli, de jos, de relele celor mari, la care se face aluzie în fiecare predică, arătând cât de trecătoare sunt domniile și dregătoriile, deoarece „*la câți împărați s-au întâmplat în viața lor decăzând din cinstea sa, au ajuns la stare mai rea decât a robilor,*” amenințându-i nu de puține ori cu flăcările iadului veșnic, „*județul va fi nemilostiv; nu se va uita judecătorul la față; din divan cu anevoie va fi a ieși. Rușinase-vor acolo fețele domnilor și voevozilor. Împărații acolo săraci vor fi; bogății fără de minte și neprimite vor fi socotințele logofeților celor înșelători; vădise-vor răzvrătirile celor plini de răutate; arătase-vor îndărătniciturile cămătarilor; împutit va fi și mirosul celor ce iubesc argintul; vădise-va nărațul curvarilor cel rău și nebunesc; toate lucrurile se vor goli și se vor descoperi înaintea lor.*”

Predicile lui Samuil Micu sunt și modele de limbă și învățatură stilistică. Am reținut astfel câteva expresii cu iz de sentenții, care dau savoare textului, cum ar fi „*cinstit neam a căzut ca cum cade gardul când iai propteaua;*” (VIII); „*Vai de corabia acea, a căria cârmaciul nu se sfătuieste cu stelele în drumurile sale;*” (XIII); „*Nimenea nu târguieste după ce s-a spart târgul;*” (VIII); „*Trebuie el să fie ca o piatră ce scapără scânteii de toate părțile;*” (XII); „*Nemilostiv lucru a pofti o picătură de apă și să nu se dea;*” „*Iubirea de argint să o uscăm,*” „*să facem rugăciune lină;*” „*ca praful și ca cenușa se vor goni;*” (IX) etc. Există în aceste predici pagini frumoase despre iad, despre apocalipsă, despre lumea grădină, despre deșertăciune, „*ubi sunt*” și „*fortuna labilis,*” în comparații pertinente („*Ci acest lucru este asemenea râurilor apelor ce cură în fundul mării, că într-acest chip cele de acum toate sunt trecătoare și necăjitoare și oarecândva le va întuneca vechimea.*”) Există apoi o serie de pilde frumoase și convingătoare, cum ar fi pilda cu privighetoarea din *Propovedania a V-a*, care ar merita citată în întregime, precum și altele de care am vorbit în treacăt. Toate acestea dovedesc că, pe lângă bogăția ideilor, a valorii textului prezentat, pledoaria lui Samuil Micu se încarcă de un halou puternic de argumente și texte adiacente care fac din discursul său un text de mare importanță pentru lumea noastră religioasă, pentru gândirea creștină românească, text care a servit la educația unor generații întregi de preoți și cititori, la răspândirea ideilor luministe în timp și peste timp.¹⁰

¹⁰ Biblioteca Academiei Române, Filiala Cluj-Napoca păstrează un număr impresionant de manuscrise aparținătoare lui Samuil Micu, între care amintim manuscrisele românești cu cotele: 516, 410, 15, 411, 114, 92, 413, 415, 480, 112, 423, 424, 576, 65, 113, 117, 118, 70, 558, 71, 64, 511, 90, 116, 429, 502, 526, 431, 553, 432, 119, 440, 111, 439, 433, 430, 434, 443, 501, 172, 470, 115, 179, 444, 445, 427, 446, 540, 447, 428, 719, 441, 442, 435, 716, ceea ce dovedește și productivitatea ieșită din comun a învățatului, cât și marea varietate a preocupărilor sale.

Samuil Micu - The Preacher

Abstract

According to religious traditions, the priest's words and preaches, based on the *Bible* and holy writings, were considered to be the foundation of a better spiritual life and attitude for his auditors. During the Enlightenment Age, this tradition has been transformed into a method of education and Samuil Micu was the first one who understood its importance. He published his first book of religious precepts in 1784 and named it *Propovedanie sau Învățături la îngropăciunea oamenilor morți*.

His example was later followed by Petru Maior, who published several preaches books, during his censorship at the typography from Buda.

Samuil Micu's activity as a preacher was based on the educational politics of the Austrian emperor Iosif the IInd, that transformed the priest into a teacher and a „father of the people” and established the rules of priests education. His book, published in 1784, consisted on 15 preaches about death and crossing rituals, and his intention was to complete it later, with other texts.

Micu's preferences for some special themes is quite obvious; he liked to write about life and death, happiness and illness, and the fight man has to deal with up to the end of his life.

His writings are first based on the *Bible* and on its commentaries; but Micu also uses some of the works of the famous antique historians and philosophers, such as Strabo, Diodor, Seneca, Origene and others.